

Historisch denken en redeneren: Historische verklaringen geven (gevolgen)

Leerjaar/sector

Brugklas

Context

In deze opdracht die betrekking heeft op de Beeldenstorm, als onderdeel van het thema 'De opstand van de Nederlanden tegen Spanje' gaat het specifiek over een onderdeel van historisch denken en redeneren, namelijk het geven van historische verklaringen: gevolgen van historische gebeurtenissen en ontwikkelingen.

Leerdoelen

Leerdoel voor de totale schoolloopbaan

Ik kan:

- gevolgen van historische gebeurtenissen herkennen en verklaren.

Succescriteria

Ik kan

- belangrijke en minder belangrijke gevolgen onderscheiden;
- culturele (religieuze), sociale, politieke of economische gevolgen onderscheiden;
- bedoelde en onbedoelde gevolgen onderscheiden;
- gevolgen op korte en lange termijn onderscheiden.

Leerdoel voor deze les

Ik kan:

- informatie selecteren en analyseren uit historische bronnen;
- gevolgen van de Beeldenstorm herkennen en verklaren.

Succescriteria

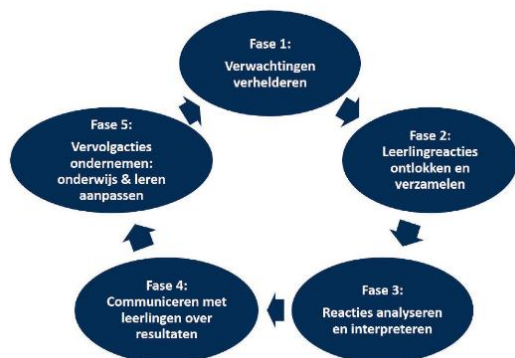
Ik kan:

- culturele (religieuze), sociale, politieke of economische gevolgen onderscheiden;
- gevolgen op korte en lange termijn onderscheiden.

Aantal lessen

Een les

Fase(n) van de FE-cyclus

Deze lessenserie over de middeleeuwen hoort bij het werken met historische verklaringen (oorzaak/gevolg) als onderdeel van historisch denken en redeneren.

Tijdens deze les komen met name de fasen 1, 2, 3 en 4 van de FE-cyclus aan bod.

Materialen/hulpmiddelen

- Opdracht met bronnen over de Beeldenstorm.

Vorbereiding

- Kopieer de bijlage in leerlingenaantallen.

Lesopzet globaal

- De leraar geeft leerlingen opdracht in tweetallen verschillende soorten gevolgen van historische gebeurtenissen en ontwikkelen te bedenken, of
- De leraar legt uit wat onder gevolgen van een historische gebeurtenis moet worden verstaan en aan welke eisen (succescriteria) dergelijke gevolgen (idealiter) voldoen.
- De leraar licht het leerdoel toe aan de hand van een voorbeeld (modelling)
- De leerlingen maken het eerste deel van de opdracht in tweetallen.
- De leerlingen maken het tweede deel van de opdracht individueel.
- De leraar bespreekt de opdracht klassikaal na, waarin hij vooral ingaat op de ervaren moeilijkheden.

Lesopzet gedetailleerd

Opdracht, deel 1

De leerlingen krijgen de opdracht om in tweetallen zoveel mogelijk succescriteria te bedenken voor het karakteriseren van gevolgen van historische gebeurtenissen en ontwikkelen. Naar welke aspecten van gevolgen zou je kunnen kijken? (fase 1) Vervolgens inventariseert de leraar met de leerlingen de opbrengsten. Hij vult deze zonnodig aan zodat alle leerlingen over het volgende lijstje met succescriteria beschikken:

- belangrijke en minder belangrijke gevolgen onderscheiden;
- culturele (religieuze), sociale, politieke of economische gevolgen onderscheiden;
- bedoelde en onbedoelde gevolgen onderscheiden;

- gevolgen op korte en lange termijn onderscheiden.

Alternatief

De leraar introduceert het onderwerp en legt uit dat het in deze les vooral gaat over het herkennen en verklaren van gevolgen van een historische gebeurtenis (in bronnen). Hij licht de succescriteria toe:

- In historische processen (of in bronnen) verschillende oorzaken kunnen herkennen en uitleggen en daarbij kunt aangeven of het gaat om:
  - belangrijke en minder belangrijke gevolgen onderscheiden;
  - culturele (religieuze), sociale, politieke of economische gevolgen onderscheiden;
  - bedoelde en onbedoelde gevolgen onderscheiden;
  - gevolgen op korte en lange termijn onderscheiden.

Verhelderen van leerdoelen en modellering

Het is belangrijk dat leerlingen precies begrijpen wat er van hen verlangd wordt en hoe een succesvolle prestatie eruitziet. Om leerdoelen en succescriteria te verhelderen kun je, aan de hand van een voorbeeld voordoen hoe je succesvol aan een opdracht over gevolgen van een gebeurtenis kunt werken.

Het is belangrijk leerlingen duidelijk te maken dat er:

- slechts zelden sprake is van één gevolg;
- dat historici over gevolgen en het relatieve belang ervan van mening kunnen verschillen.

Omdat de opdracht betrekking heeft op historische bronnen werken de leerlingen ook aan 'Bron en vraagstelling' (fase 1)

Opdracht, deel 2

De leerlingen maken de opdracht over de gevolgen van de Beeldenstorm (fase 2).

Door gebruik te maken van een invulschema (zie bijlage) kun je als leraar, al rondlopend, snel zien in hoeverre leerlingen in staat zijn de opdracht te maken en er, indien nodig, met hen over in gesprek te gaan.

Het werken met een invulschema maakt het ook eenvoudiger voor leerlingen om hun werk met dat van een klasgenoot te laten vergelijken (peer-assessment).

De leraar geeft leerlingen feedback tijdens het werken aan de opdracht (fase 2 en 3). Om leerlingen beter te maken in het analyseren van gevolgen van een historische gebeurtenis is het zinvol om vooral feedback te geven op het proces. Bij formatief handelen ligt de focus op het verbeteren van de aanpak van de leerling en niet in de eerste plaats op het verbeteren van het resultaat van de huidige opdracht. Focus dus op betere resultaten op de lange termijn. Vraag leerlingen bijvoorbeeld hoe zij de opdracht hebben aangepakt. Hebben ze bijvoorbeeld gezocht naar signaalwoorden. Vraag bijvoorbeeld ook of ze weten wat met politiek, sociaal enz. wordt bedoeld.

Zie voor meer informatie over feedback bijvoorbeeld: <http://histoforum.net/2017/feedback.html> of A Matrix of Feedback for Learning: <https://ro.ecu.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=4007&context=ajte>

De leraar bespreekt de opdracht klassikaal na, waarbij hij vooral ingaat op de ervaren moeilijkheden (fase 4).

De leraar geeft, als de nabespreking daar aanleiding toe geeft, tips over bijvoorbeeld het herkennen van culturele (religieuze), sociale, politieke of economische oorzaken of het onderscheiden van gevolgen op korte en lange termijn, belangrijke en minder belangrijke gevolgen (waar meet je dat aan af?) en bedoelde en onbedoelde gevolgen (fase 5).

Differentiatie en variatie

Deze opdracht kan desgewenst worden uitgebreid met moeilijker succescriteria:

Je wordt hierin steeds beter als je

- onderscheid kunt maken tussen belangrijke en minder belangrijke gevolgen;
- onderscheid kunt maken tussen bedoelde en onbedoelde gevolgen.

Een meer complexe opdracht over de gevolgen van de Beeldenstorm staat op:

- <http://histoforum.net/2016/beeldenstorm/beeldenstorm5.html>

Reflectie op de aanpak

- Het is belangrijk na te gaan of leerlingen het onderscheid tussen culturele (religieuze), sociale, politieke of economische gevolgen, tussen gevolgen op korte en lange termijn, belangrijke en minder belangrijke gevolgen (waar meet je dat aan af) en bedoelde en onbedoelde gevolgen kennen.
- Het is zinvol om leerlingen erop te wijzen dat bij een aantal vragen meerdere antwoorden goed zijn, afhankelijk van de argumentatie.

Tips voor gebruikers

Maak het nut/de relevantie van elke leeractiviteit duidelijk in het licht van leren en eigenaarschap.

Naam auteurs

Albert van der Kaap, voormalig leraar geschiedenis en leerplanontwikkelaar.

Bijlage

Gevolgen van de Beeldenstorm

Leerdoel voor deze les

Ik kan:

- informatie selecteren en analyseren uit historische bronnen;
- gevolgen van de Beeldenstorm herkennen en verklaren.

Succescriteria

Ik kan

- culturele (religieuze), sociale, politieke of economische gevolgen onderscheiden;
- gevolgen op korte en lange termijn onderscheiden.

Bronnen

Bron 1

Toen namen de gebeurtenissen een door niemand voorziene wending. De onderdrukking der geloofsvrijheid, de ellende, waarin een deel van het lagere volk nog verkeerde door de hongersnood, die als gevolg van het opkopen van graan door speculanten in de vorige winter een ongekende hoogte had bereikt, het fanatisme, aangewakkerd door de steeds talrijker bezochte hagenpreken, de scholing in geweld, opgedaan bij de bevrijding van om het geloof gevangenen, de aarzeling van de leiding, die alleen maar rekwesteerde (1), leidde tot het besef, dat er nu op de vele woorden eindelijk eens daden moesten volgen.

En dat besef brak zich baan in de Beeldenstorm. Als een verwoestende storm inderdaad ging die beweging, begonnen in het industriegebied van Hondschoote, over Vlaanderen naar Brabant en het Noorden. Met geweld werden op tal van plaatsen de beelden, schilderijen en andere schatten uit de kerken verwijderd en sommige van deze ingericht voor de sobere Protestantse eredienst.

Bron 2

Maar hoe zou het gaan als de winter aanbrak? Dan zou het afgelopen zijn met de hagenpreken. Was het niet eerlijk als de gereformeerden hun eigen kerken zouden hebben? Maar dan geen kerken met afgodsbeelden! Het begon in het zuiden van Vlaanderen, in de zomer van datzelfde jaar; groepjes calvinisten trokken na afloop van een hagenpreek langs de wegen, gooiden kruisen en beelden om en vernielden een kapel. Het duurde niet lang of ook in de steden werd het onrustig. In Antwerpen drong op maandag 19 augustus een menigte de Onze-Lieve-Vrouwekerk binnen, haalde de beelden omver en sloeg ze in stukken. Daarna kwamen de andere kerken en ook de kloosters aan de beurt.

Vanuit Antwerpen verspreidde de Beeldenstorm zich over de Nederlanden. Calvinisten trokken door de straten van de steden, gewapend met bijlen en touwen. Groepjes oproerkraaiers sloten zich bij hen aan. In talloze kerken en kloosters werden beelden, schilderijen en altaren vernield. Daarbij

gingen ook kunstschaten verloren. Er werd veel vernield, maar er werd bijna niet geroofd en gestolen. En de geestelijken werden met rust gelaten.

Het ging de calvinisten immers om de zuivering van de kerken. Daarna konden die kerken dan gebruikt worden voor de prediking van Gods Woord. De manier waarop het was gegaan, was echter niet de *juiste*.

Baaijens, P.A., Klinken, L.D. van e.a. (1996). Er is geschiedenis; Geschiedenis voor het basisonderwijs, blz. 43/44.

Bron 3

De marxist (aanhanger van de ideeën van de communist Karl Marx) E.Kuttner schreef in 1949 een boek over het jaar van de Beeldenstorm en noemde dat Het Hongerjaar 1566. Hij geeft de volgende beschrijving van de beeldenstormers:

'In augustus ontladde zich eindelijk het onweer, dat nu al weken boven het land hing. De bliksem sloeg echter niet in het huis der bezitters in, doch in de kerk, De Beeldenstorm joeg over het land, binnen veertien dagen raasde hij van zuid naar noord. Het uitgangspunt lag in West-Vlaanderen, waar de uitgemergelde, geradicaliseerde textielarbeiders en kleine wevers, die door de concurrentie van de grote wevers waren doodgedrukt, om 't hardst vernielden en plunderden...Een deel hunner was van godsdienstige ijver bezielde, een ander deel werd door armoede gedreven, sommigen koesterden het plan een aantal goederen te plunderen en te roven, om aldus tegemoet te komen aan hun armoede en hun nood.'

Kuttner, E. (1949). Het hongerjaar 1566. Amsterdam: N.V. Amsterdamsche Boek- en Courantmaatschappij.

1. Rekwesteren = een verzoekschrift indienen

Gebruik de bronnen

De auteurs van de bronnen noemen verschillende gevolgen van de Beeldenstorm in 1566.

1. Welk(e) gevolg/gevolgen wordt/worden in elke bron genoemd?
2. Geef voor elk gevonden gevolg aan in welke bron(nen) je die oorzaak hebt gevonden.
3. Vermeld van elk gevonden gevolg of het om een cultureel (religieus), sociaal, politiek of economisch oorzaak gevolg gaat (soort gevolg).
4. Vermeld van elke gevonden oorzaak of het om een directe oorzaak (aanleiding) gaat of om een indirecte oorzaak.

Gevolg	Bronnummer	Soort gevolg	Korte of lange termijn gevolg